

O'QITUVCHI KASBIY MAHORATI TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIK MOHIYATI

NAMANGAN DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI MAGISTRANTI

Abduvaliyev Zokirjon Mahammattursun o'g'li

Annotatsiya: Ushbu tezisda o'qituvchi kasbiy mahorati tushunchasi, uning mazmun-mohiyati, pedagogik jarayondagi o'rni va ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, kasbiy mahoratning tarkibiy qismlari hamda zamonaviy ta'lim jarayonidagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: kasbiy mahorat, pedagogik kompetensiya, pedagogik madaniyat, ta'lim sifati, o'qituvchi shaxsi.

КОНЦЕПЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ НАВЫКОВ УЧИТЕЛЯ И ИХ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ

МАГИСТРАТУРА НАМАНГАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО

ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ИНСТИТУТА

Абдувалиев Зокиржон Махамматтурсун оглу

Аннотация: В данной работе с научной и теоретической точки зрения рассматривается концепция профессиональных навыков учителя, ее содержание, роль и значение в педагогическом процессе. Также анализируются компоненты профессиональных навыков и их значение в современном образовательном процессе.

Ключевые слова: профессиональные навыки, педагогическая компетентность, педагогическая культура, качество образования, личность учителя.

THE CONCEPT OF TEACHER PROFESSIONAL SKILLS AND ITS PEDAGOGICAL ESSENCE

*MASTER STUDENT OF THE NAMANGAN STATE PEDAGOGICAL
INSTITUTE*

Abduvaliyev Zokirjon Mahammattursun oglu

Annotation: This thesis discusses the concept of teacher professional skills, its content, role and significance in the pedagogical process from a scientific and theoretical perspective. The components of professional skills and their significance in the modern educational process are also analyzed.

Keywords: professional skills, pedagogical competence, pedagogical culture, quality of education, teacher personality.

Kirish: Bugungi globallashuv va ta'lim tizimining jadal rivojlanishi sharoitida o'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablar tobora ortib bormoqda. Ta'lim sifatini ta'minlashda o'qituvchining kasbiy mahorati muhim omillardan biri hisoblanadi. O'qituvchi kasbiy mahorati — bu pedagogning o'z kasbiga oid bilim, ko'nikma, malaka, shaxsiy fazilatlar hamda pedagogik tajribani uyg'un holda qo'llay olish qobiliyatidir[1].

Barcha kasblar orasida o'qituvchilik kasbi o'zgacha va muhim ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Zero, O'qituvchi yosh avlod qalbi kamolotining memori, yoshlarga ta'lim-tarbiya beruvchi insondir. Bugungi kunda u yoshlarni g'oyaviv - siyosiy jihatdan chiniqtirib tabiat, jamiyat, ijtimoiy hayot, tafakkur taraqqiyoti qonuniyatlarini o'rgatadi, yoshlarni mehnat faoliyatiga tayyorlab, kasb-hunar sirlarini puxta egallashlarida ko'maklashadi va jamiyat uchun muhim bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatlarni hal etadi. Ana shu mas'uliyat o'qituvchidan o'z kasbining mohir ustasi bo'lishni, o'quvchilarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatib, ularning qiziqishi, qobiliyati, iste'dodi, e'tiqodi va amaliy ko'nikmalarini har tomonlama rivojlantirish yo'llarini izlab topadigan kasb egasi bo'lishni talab etadi.

O'qituvchilarning kasbiy pedagogik faoliyati yosh avlodni hayotga, mehnatga tayyorlash uchun jamiyat oldida, davlat oldida javob beradigan, ta'lim-tarbiya berishda maxsus tayyorlangan o'qituvchilar mehnati faoliyatidir.

Bo'lajak o'qituvchilar o'z pedagogik faoliyati jarayonida faoliyatning quyidagi tarkibiy qismlarini bilishi lozim: Pedagogik jarayonning mohiyatini anglamagan, bolaga nisbatan chuqur hurmatda bo'lmagan o'qituvchi ta'lim-tarbiya samaradorligi va inson kamolotini ta'minlovchi fikrga ega bo'lmaydi.

Pedagogik jarayonning vazifasi bilim berish, tarbiyalash, rivojlantirish bo'lib, o'qituvchilarning faoliyat mezonini begilab beradi. O'qituvchilarning faoliyati pedagogik jarayonning harakat vositasidir. obyektlari bo'lmish tarbiyalanuvchi insonga, O'quvchi va o'quvchilar guruhiga hamda alohida o'quvchiga pedagogik jarayonning subyektlar — ota-onalar, o'qituvchilar, tarbiyachilar, sinf jamoasi, pedagogik jamo mas'uldirlar va ular jamiyat talablari asosida ta'lim va tarbiya berish faoliyatini bajaradilar[3].

O'qituvchining pedagogik faoliyatida ijobiy natijalarga erishishi, mehnat malakasini, ya'ni egallagan bilimlarini o'zining hayotiy va amaliy faoliyatida nechog'lik qo'llay bilishi bilan belgilanadi. O'qituvchilarning pedagogik faoliyati samarali bo'lishi uchun zarur bo'lgan qobiliyatlar tizimini: bilim, bolani tushuna olish, kuzatuvchanlik, nutq malakasi, tashkilotchilik, kelajakni ko'ra bilish, diqqatni taqsimlab olish, vaziyatni to'g'ri baholash, yuzaga kelish ehtimol bo'lgan har xil ziddiyatlarni o'z vaqtida bartaraf etish, o'quvchilar bilim olishga qiziqtirish kabilar tashkil etadi.

O'qituvchining kasbiy mahorati pedagogik faoliyatning samaradorligini belgilovchi asosiy mezon bo'lib, u o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda tashkil eta olishi, o'quvchilar bilan samarali muloqot o'rnatishi, innovatsion yondashuvlardan foydalana bilishi bilan namoyon bo'ladi. Shu bois kasbiy mahorat faqat bilimlar majmui emas, balki pedagogning ijodiy fikrlashi, mas'uliyati va kasbiga sadoqatini ham o'z ichiga oladi[4].

O'qituvchi kasbiy mahoratining pedagogik mohiyati, avvalo, shaxsga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirishda namoyon bo'ladi. Bunda o'qituvchi har

bir o'quvchining individual imkoniyatlarini inobatga olgan holda, ularning intellektual va ma'naviy rivojlanishiga xizmat qiladi. Pedagogik mahorat o'qituvchining nutq madaniyati, pedagogik takt, psixologik bilimdonlik va metodik savodxonlik kabi jihatlarida ham ifodalanadi.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchining kasbiy mahorati uning pedagogik kompetensiyalariga bevosita bog'liqdir. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish, interfaol metodlarni qo'llash, o'z ustida doimiy ishlash o'qituvchi mahoratini yanada oshiradi. Shu bilan birga, kasbiy mahorat uzluksiz rivojlanib boradigan jarayon bo'lib, u o'qituvchidan doimiy izlanish va yangilikka intilishni talab etadi[6].

O'qituvchi kasbiy mahoratining pedagogik mohiyati, avvalo, uning ta'lim va tarbiya jarayonini ongli, maqsadga yo'naltirilgan va ilmiy asosda boshqara olish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Kasbiy mahorat o'qituvchining pedagogik jarayondagi yetakchi subyekt sifatidagi faoliyatini belgilaydi va o'quvchining shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Pedagogik mohiyatning muhim jihatlaridan biri — o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi subyekt-subyekt munosabatini shakllantirishdir. Yuqori kasbiy mahoratga ega bo'lgan o'qituvchi o'quvchini faqat bilim oluvchi emas, balki ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida ko'radi. Bu esa o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va tashabbuskorlik sifatlarining rivojlanishiga xizmat qiladi[2].

Kasbiy mahoratning pedagogik mohiyati didaktik, kommunikativ va tashkiliy kompetensiyalar uyg'unligida ham namoyon bo'ladi. Didaktik jihatdan mahoratli o'qituvchi ta'lim mazmunini o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos holda yetkazadi. Kommunikativ jihatdan esa u samarali muloqot o'rnatib, ijobiy psixologik muhitni yaratadi. Tashkiliy jihatdan esa ta'lim jarayonini rejalashtirish, boshqarish va baholashda puxta yondashuvni namoyon etadi.

Shuningdek, o'qituvchi kasbiy mahoratining pedagogik mohiyati uning refleksiv faoliyatida, ya'ni o'z pedagogik faoliyatini tahlil qila olishi va baholay olishida mujassamdir. Refleksiya orqali o'qituvchi o'z faoliyatidagi yutuq va

kamchiliklarni aniqlaydi, pedagogik tajribasini boyitadi va ta'lim jarayonini doimiy takomillashtirib boradi. Bu esa kasbiy o'sishning muhim sharti hisoblanadi.

Pedagogik mahoratning yana bir muhim mohiyati — tarbiyaviy ta'sir kuchi bilan belgilanadi. O'qituvchi o'zining shaxsiy namunasida axloqiy, estetik va fuqarolik qadriyatlarini o'quvchilarga singdiradi. Shu ma'noda, kasbiy mahorat o'qituvchining bilim berish bilan birga, shaxs kamolotiga xizmat qiluvchi tarbiyaviy faoliyatini ham qamrab oladi[7].

Zamonaviy ta'lim sharoitida kasbiy mahoratning pedagogik mohiyati innovatsion va raqamli kompetensiyalarni egallash bilan yanada boyimoqda. O'qituvchining yangi pedagogik texnologiyalarni, interfaol metodlarni va axborot-resurslarni samarali qo'llashi ta'lim sifatini oshiradi hamda o'quvchilarning ta'limga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, o'qituvchi kasbiy mahorati ta'lim jarayonining sifat va samaradorligini belgilovchi muhim pedagogik hodisadir. U o'qituvchining kasbiy bilimlari, pedagogik tajribasi va shaxsiy fazilatlarining uyg'unlashuvi natijasida shakllanadi. Kasbiy mahoratni rivojlantirish ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va barkamol avlodni tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi[8]. O'qituvchi kasbiy mahoratining pedagogik mohiyati — bu bilim, tajriba va shaxsiy fazilatlarining uzviy birligi asosida ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchi shaxsini rivojlantirish va pedagogik faoliyatni doimiy takomillashtirib borishga yo'naltirilgan murakkab va uzluksiz jarayondir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 29.01.2022-y., 06/22/60/0082-son.

2. Hasanboyeva O., Mavlonova R., To'raqulov X. Pedagogika: darslik. — Toshkent.: Fan va texnologiya, 2020.

3. Abdullaeva M.B. O'qituvchi kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslari. — Toshkent.: Innovatsiya, 2021.
4. Sayidahmedov N.S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va o'qituvchi mahorati. — Toshkent.: O'qituvchi, 2022.
5. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A. Ta'lim jarayonida pedagogik mahorat va innovatsion yondashuvlar. — Toshkent.: Fan, 2023.
6. Xolmatova M.M. O'qituvchining kasbiy mahoratini rivojlantirishda refleksiv yondashuv. — Toshkent.: Innovatsiya rivoji, 2022.
7. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv. — Toshkent.: Fan va texnologiya, 2020.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Pedagog kadrlar malakasini oshirish va ularning kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga oid me'yoriy hujjatlar. — Toshkent., 2021–2024.